อัฏฐมีบูชาเทศนา กัณฑ์ที่ ๑๖

เอตตาวตา

สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) วัดราชประดิษฐ์ฯ
กรุงเทพมหานคร

พระธรรมเทศนาในอภิลักขิตกาลทางพระพุทธศาสนา
คณะธรรมยุต
จัดพิมพ์เผยแผ่

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

เอตฺตาวตา ภควโต สุนิพฺพุตสฺส ตาทิโน
โลเกกจกฺขุภูตสฺส นิพฺพานมคฺคเทสิโน
ปรินิพฺพุตกาลมฺหา ปภูติ ยาว ฌาปนา
ปุพฺพกาเลจ ถูปานํ ตตฺถ ตตฺเถว ฐาปนา

อคฺคปฺผลาวเห อคฺเค สุเขตฺเต รตนตฺตเย
ปสนฺนา อตฺถกามา เย โสตวนฺโต นรามรา
ธมฺมิกายานวชฺชาย อาสาย ปตฺถนาย เต
สิทฺธํ ปปฺโปนฺตุ สมฺมาว ทุกฺขโมกฺขํ ยถิจฺฉิตํ.
ยํยํ อุปาจิตํ ปุญฺญํ สาธูหิ ธมฺมกามิภิ
ตาย เตสํ สมิชฺฌนฺตุ สมฺปตฺติโย ยถิจฺฉิตา
เทวาทโย จ ลทฺธาน ปุญฺญปฺปตฺติมิมํ สุภํ
เมตฺตํ ปจฺจุปฏฺฐเปนฺตุ ปตฺติทายกสาธุสุ
ตโต เต อนุกมฺปนฺตุ กลฺยาเณเนว เจตสา
อหิตานิ อปเนนฺตุ หิตานิ อุปเนนฺตุ จ

จิรํว ติฏฺฐตํ ธมฺโม ตถาคตปฺปเวทิโต
โลกฺยโลกุตฺตรํ มคฺคํ โลกสฺส สมฺปโชตยํ.
สมฺมา ธารํ ปเวจฺฉนฺโต กาเล เทโว ปวสฺสตํ
วุฏฺฐูปชีวิภูตานํ อุปการาย สาธุกํ.
มาตาปิตา จ อตฺรชํ นิจฺจํ รกฺขนฺติ ปุตฺตกํ

สาตฺถยุตฺติกปาฐานุ- รูปปฺปวตฺติทีปนา
กถา ปสาทสํเวค- ชนิกา ปริโยสิตา
สมฺปทํ ติวิธํ จาปิ ทีปยนฺตี ยถารหํ.
ยา เหตุสมฺปทาเจว ยาจาปิ ผลสมฺปทา
สห สตฺตูปกาเรน ติวิธา สมฺปทา อยํ

สมฺพุทฺธสกฺขิเจเตยฺสุ สกฺการาโรปเนน จ
จิตฺตปฺปสาทสมฺภูต- ปูชาภิวาทเนภิ จ
กาลานุคตธมฺมสฺส สกฺกจฺจํ สวเนน จ
พุทฺธาทิคุณโมคฺคยฺห สมนุสฺสรเณน จ
เจโตปสาทสมฺกูตํ อคฺคสฺมึ รตนตฺตเย
สกฺกจฺจญฺจุปตฺถมฺเภนฺตุ สมฺมา สมฺพุทฺธสาสนํ
สํวิธนฺตุ จ อารกฺขํ สาธูนํ ธมฺมจารินํ.
อนนฺตา ปริเมยฺยา จ สพฺพตฺถ สพฺพปาณิโน
นิจฺจํ กลฺยาณสงฺกปฺปา อุยฺยุตฺตา ปุญฺญสญฺจเย
คจฺฉนฺตุ สุคตึ สคฺคํ โลกํ ตตฺรูปปตฺติยา

เอวํ ธมฺเมน ราชาโน ปชํ รกฺขนฺตุ สพฺพทา.

เอตาย สมฺปนฺโน พุทฺโธ สพฺพาย ติวิธายปิ
สมฺปทาย ติวิธาย สมฺปนฺนํ ตํ นราสภํ
สทฺธาปสาทวุฑฺฒิยตฺถํ อนุสฺสรนฺตุ สาธโว
เตน สุเทสิตํ ธมฺมํ สรนฺตุ อนุปุพฺพโส
ธมฺมทฺธารกสงฺฆญฺจ สรนฺตุ ตสฺส สาวกํ

ตสฺสเจทานิ กตสฺส ยานิ จญฺญานิ อญฺญทา
ทาเนน ยทิ สีเลน ภาวนาย ยถรหํ
อเนกธา สญฺจิตานิ นิจฺจํ วา สมเยปิวา
เตสมฺปิ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตา ภวตฺตเย ฐิตา
สกฺกจฺจํ อนุโมทนฺตุ กลฺยาเณเนว เจตสา
โมกฺขมคฺคํ สมารุยฺห ทุกฺขสฺสนฺตํ กโรนฺตุ จ.
เยวา ชลาพุชา สตฺตา เย ปาณา อณฺฑชาปิจ
เยจ สํเสทชา ชนฺตู เย ภูตา โจปปาติกา
สุขี สมฺมาว อตฺตานํ ปริรกฺขนฺตุ สพฺพทา
สพฺเพ ภทฺรานิ ปสฺสนฺตุ มา กิญฺจิ ปาปมาคมา.

นรชน พร้อมด้วยสัมปทาคุณอัศจรรย์ดังพรรณนา โดยเอกเทศนี้พระองค์นั้นเป็นพุทธานุสสติภาวนามัยอนุตตริยกุศล เพื่อจะให้ความเชื่อและเลื่อมใสเจริญในสันดาน แล้วระลึกถึงธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดี เป็นธัมมานุสสติตามลำดับไป ระลึกถึงสังฆสาวกแห่งพระพุทธเจ้าซึ่งได้ทรงธรรมที่ชอบไว้ด้วยอภิสมัยแล้ว เป็นสังฆานุสสติภาวนามัย บริโภครัตนทั้ง ๓ ด้วยธรรมบริโภค

จงรับส่วนกุศลนั้นๆ ด้วยกัลยาณจิตส่วนอนุโมทนามัย ให้เป็นไป ณ สันดานแห่งตนๆ ขอเทพดาและคนธรรพ์กุมภัณฑ์ นาค ยักษ์ อารักขเทพดาวัตถุและเทพดาทุกมณฑล จงได้มีส่วนโดยธรรมทายาทในกุศลสุขพืชบุญญราศีนั้นๆ อนุโมทนาโดยเคารพ เพื่อจะสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวงซึ่งตนปรารถนา ขอสมบัติสุขพิเศษส่วนมนุญญผลตามประสงค์ จงสำเร็จแด่เทพเจ้าและเหล่าสัตว์ ๔ กำเนิดทั้งปวงนั้น จงอย่ามีเวร อย่ามีทุกข์ จงนิราศอุปัททวอันตราย จงเห็นแต่สรรพกาย วจี มโนกรรมทั้งหลายที่ไม่มีโทษ อย่าได้พ้องพานการบาปทุจริต อกุศลทุรพลพิบัติอันประกอบด้วยโทษที่จะพึงเว้นเลย ขอพระสัทธรรมที่พระตถาคตพุทธเจ้าได้ทรงประกาศไว้ จงส่องมรรคาโลกียโลกุตรให้สว่างไสวแก่สัตวโลก ดำรงสถิตสิ้นกาลนาน ขอมหาเมฆจงให้ฝนตกต้องตามทุกประการ เทอญ.

อธิบายเทศนาวิสาขบูชา

พระธรรมเทศนา ที่ใช้แสดงในวันอัฏฐมีวิสาขบูชานี้ ตอนเช้า เทศน์ไตรลักขณกถา ตอนค่ำ กัณฑ์ต้นคือกัณฑ์ศักราช แสดงธรรมคุณหรือสังฆคุณ แต่ในสมัยก่อนตอนกลางเดือน ทำ ๒ คืน คือคืนวัน ๑๕ ค่ำกับคืนวัน ๑ ค่ำ คืนวัน ๑๕ ค่ำ แสดงกัณฑ์ศักราชและพุทธคุณ คืนวัน ๑ ค่ำ แสดงธรรมคุณ คืนวันอัฏฐมี เมื่อแสดงกัณฑ์ศักราชและสังฆคุณแล้ว ก็แสดงบูชากถา และธาตุวิภัชน์ และ อตฺตาวตา แต่ถ้าต้องการจะมีพระธรรมเทศนาตลอดคืน ก็ควรหาเรื่องอื่นเช่น เรื่องบารมีสิบทัศ หรือพระสูตรต่างๆ เป็นต้น มาแสดงต่อจากกัณฑ์ธาตุวิภัชน์ เมื่อแสดงไปถึงเวลาสมควรแล้ว จึงแสดงเอตฺตาวตา.

กถาแสดงปวัตติแห่งพระผู้มีพระภาค ผู้ทรงตาทิคุณเป็นดวงจักษุเอกในโลก แสดงมรรคาแห่งนิพพาน ซึ่งดับดี มีนิพพานธาตุเป็นอนุปาทิเสส แสดงความจำเดิมแต่เมื่อเสด็จปรินิพพานแล้ว จนถึงถวายพระเพลิงแล้ว ถึงสมัยเมื่อกษัตริย์พราหมณ์ผู้บัณฑิต ซึ่งเลื่อมใสได้เชิญพระสารีริกธาตุบรรจุประดิษฐาน

โดยเป็นอารมณ์ ด้วยประการฉะนี้ ก็เป็นบุญนฤธีศุภผลากรให้ดำรงสถาพรในสรณคมน์ หยั่งลงยังคำสั่งสอนตถาคตธรรมวินัย ปลูกความเชื่อและความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยให้มั่นคง ก็สามารถจะให้สุขพิเศษซึ่งประสงค์สำเร็จได้ทุกประการ เทพดามนุษย์ผู้มีโสต ปรารถนาประโยชน์คุณซึ่งประสงค์ เหล่าใดได้เลื่อมใสในรัตนทั้ง ๓ ซึ่งเป็นเขตล้ำเลิศควรเลื่อมใส นำผลเลิศมาแก่ผู้ได้

ภูตนิกรทั้งหลายนั้น ด้วยปัตตานุโมทนามัยกุศลเจตนาเป็นเหตุ จงเกษมโสมนัสปรีดาทุกทิพาราตรีกาล อนึ่งจงตั้งไมตรีจิตในพุทธศาสนิกสาธุชนธรรมจารีบริษัท อภิบาลรักษาด้วยธัมมิการักขาวรโณบาย นำอนิฏฐส่วนไม่ใช่ประโยชน์ทั้งหลายเสียให้พินาศ นำอรรถสุขประโยชน์เข้าไปใกล้ตามประสงค์ อนึ่ง ขอเทพเจ้าทั้งหลายจงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้ดำรงเป็นไป เพื่อฤดูกาล เพิ่มพรรษธารทั่วพสุธาดล ให้มนุษย์นิกรปสุสัตว์ซึ่งอาศัยแผ่นดินพึ่งฝน ได้เลี้ยงชีพด้วยปุพพัณณาปรัณณผลและมูลผลาหาร สมบูรณ์โดยสะดวกทุกสถานทั่วเมทนีมณฑล อย่าให้พิบัติวิการด้วยธัญญหารและพฤกษวัลลีลดาผลเกิดขึ้นได้ ขอพระเจ้าแผ่นดินทุกรัชสีมาอาณาเขตจงรักษาไพร่ฟ้าประชาชนโดยธรรมทุกสรรพกาล ประหนึ่งบิดามารดารักษาโอรสเป็น

พระสถูปไว้ ณ ภูมิประเทศ อาณาเขตรัชสีมามณฑลนั้นๆ ณ กาลเบื้องต้นเป็นที่สุด แสดงไปตามแนวพระบาลีกับอธิบายที่ชอบแก่ความเป็นกถาให้เกิดสังเวช และความเลื่อมใสแก่สาธุชนผู้สดับโดยนฤปัจจการ จบลงโดยกถามรรคเทศนาวารเพียงเท่านี้. แสดงเหตุผลสัตตูปการครบสัมปทา ๓ ตามควร ขอสาธุชนบัณฑิตชาติ จงตามระลึกถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังโคผู้ในหมู่

เลื่อมใสเป็นอิฏฐวิบาก ขอเทพดามนุษย์ทั้งหลายนั้น จงบรรลุถึงซึ่งประโยชน์สำเร็จแห่งความหวังความปรารถนาที่เป็นธรรมปราศจากโทษ บรรลุถึงอมตธรรมพ้นจากสังสารทุกข์โดยชอบ ตามปรารถนาแห่งตนๆ เทอญ.

อนึ่ง กุศลบุญญขันธ์ เป็นอเนกวิจิตรส่วนอื่นๆ ใด ซึ่งได้เป็นไปโดยมุขคือ ทาน ศีล ภาวนา ก็ดี ขอประชานิกรอันสถิตในภพคติกำเนิดทุกสัตววิสัย

ประโยชน์แก่สัตวโลกสิ้นกาลนาน อนึ่ง จงตั้งอารักขาคุ้มครองสาธุชนผู้ประพฤติธรรมทั้งหลายให้สะดวกในประโยชน์ตนและผู้อื่นทุกประการ ก็สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดพวกชลาพุชะกำเนิดเกิด ณ ปุ่มเปือก เป็นคัพภเสยยกสัตว์นอน ณ ครรภ์มารดา และอัณฑชะกำเนิดเกิดในฟอง สังเสทชะกำเนิดเกิดในเท่าไคล และอุปปาติกกำเนิดดังลอยมาเกิดเจริญในทันใด เช่น เทพดา เหล่าที่รักด้วยเปรมจิตเป็นนิตยกาลฉะนั้น ขออานุภาพพระรัตนตรัยเกษมสรณุตตมมงคล และอานุภาพกุศลส่วนทาน ศีล ภาวนามัย และอานุภาพอิทธิวิสัยแห่งเทพดาทั้งปวง จงอภิบาลสมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภาร พระเจ้าแผ่นดินไทยให้ทรงพระสถาพรนฤมลในพระสิริราชสมบัติ ทรงเจริญด้วยพระชนมสุขพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล ศุภอรรถอิฏฐวิบุลผล ดังพระราชประสงค์